

Η χώρα μας απο το τέλος της δεκαετίας του 1970, αμέσως μετά τη δεύτερη πετρελαϊκή κρίση, αντιμετώπισε σοβαρές δυσκολίες στην προσπάθειά της να επιτύχει οικονομικές επιδόσεις - και ιδιαίτερα ρυθμούς ανάπτυξης - που θα της επέτρεπαν να μειώσει τη διαφορά που τη χωρίζει απο τους εταίρους της στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα και τις άλλες αναπτυγμένες χώρες. Η στήριξη ακόμα και ενός μέτριου ρυθμού ανάπτυξης προσέκρουσε στις αρνητικές επιδράσεις που προέκυψαν απο τις σοβαρές οικονομικές ανισορροπίες που είχαν συσσωρευτεί στα δέκα χρόνια μέχρι το 1985: την υπέρμετρη αύξηση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων και τη διόγκωση του δημόσιου χρέους, τον υψηλό και επίμονο πληθωρισμό, την απώλεια ανταγωνιστικότητας, την ανεπάρκεια παραγωγικών επενδύσεων και τη συνεχή υποβόθμιση των παραγωγικών δομών, και ιδιαίτερα τη χρόνια ανισορροπία του ισοζυγίου πληρωμών και κατά προέκταση, τη διόγκωση του εξωτερικού χρέους και των υποχρεώσεων για την εξυπηρέτησή του.

Οπως είναι γνωστό τα προβλήματα αυτά πήραν σοβαρές και ανησυχητικές διαστάσεις το 1985. Το ισοζύγιο πληρωμών εμφάνισε σοβαρή επιδείνωση. Το ελλείμμα τρεχουσών συναλλαγών έφθασε σε ύψος ρεκόρ, 3,3 δις. δολλάρια, σχεδόν το 10% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος, ενώ ο πληθωρισμός έφθασε στη διάρκεια του 1985 στο 25%. Οι κύριοι λόγοι που οδήγησαν τότε στην απότομη επιδείνωση του ισοζυγίου εξωτερικών πληρωμών πρέπει να αναζητηθούν ουσιαστικά στην απώλεια ελέγχου των εσωτερικών παραγόντων της οικονομίας: ιδιαίτερα σημαντική ήταν η επιτάχυνση του πληθωρισμού που ήταν ήδη υψηλός απο το 1984 (παρά το γεγονός ότι η ανοδική αυτή τάση είχε αμβλυνθεί τους πρώτους έξι μήνες του 1985 με καθυστέρηση στην αναπροσαρμογή των τιμολογίων των δημόσιων επιχειρήσεων και οργανισμών και τη συμπίεση των περιθωρίων κέρδους με καθυστέρηση στην αναπροσαρμογή των τιμών των επιχειρήσεων), η μεγάλη άνοδος του κόστους εργασίας, η απώλεια ανταγωνιστικότητας, οι σημαντικές υπερβάσεις των δημοσιονομικών και νομισματικών στόχων και η έντονη αποδυνάμωση του παραγωγικού τομέα της οικονομίας. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι καθαρές δανειακές ανάγκες του δημόσιου τομέα είχαν φθάσει το 1985 σε 17,6% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος.

Η αποδυνάμωση των παραγωγικών δομών που είχε σημειωθεί στα δέκα χρόνια μέχρι το 1985 προήλθε κατά μεγάλο μέρος απο την απώλεια ανταγωνιστικότητας

και συγχρόνως απο την κάμψη του ποσοστού απόδοσης των επενδύσεων. (Το ποσοστό απόδοσης για τη βιομηχανία ήταν λίγο πριν απο την πρώτη πετρελαϊκή κρίση γύρω στο 15% όταν τα επιτόκια δανεισμού ήταν 8 - 9%. Το ποσοστό αυτό απόδοσης έπεσε σταδιακά μέχρι το 1981 σε 5% περίπου ενώ τα επιτόκια δανεισμού αυξήθηκαν σε 18,5 - 22,5%. Ήδη απο τότε το 40% των επιχειρήσεων εμφάνιζαν ζημίες. Η κάμψη του ποσοστού απόδοσης των επενδύσεων απο το 1974 και μετά οφείλεται στο ότι οι επιχειρήσεις δεν είχαν τη δυνατότητα να αντισταθμίσουν τις μεγάλες αυξήσεις του κόστους με αύξηση της παραγωγικότητας ή με αύξηση των τιμών τους. Το αποτέλεσμα ήταν η χρόνια επενδυτική ανεπάρκεια και η συνεχής υποβάθμιση των παραγωγικών δομών της οικονομίας).

Κάτω απο τις συνθήκες αυτές προοδευτικής αποδυνάμωσης του αναπτυξιακού δυναμικού της οικονομίας και αντιμετωπίζοντας τη σοβαρή επιδείνωση της οικονομικής κατάστασης της χώρας απο το φθινόπωρο του 1985, δόθηκε νέα κατεύθυνση στη μακροοικονομική πολιτική με άμεσο στόχο τη βαθειά προσαρμογή της οικονομίας και την αποκατάσταση των έντονων ανισορροπιών ώστε να εξασφαλισθούν πρόσφυρες συνθήκες για να τεθεί η οικονομική ανάπτυξη σε υγιείς και μόνιμες βάσεις. Το πρόγραμμα οικονομικής σταθεροποίησης και ανάκαμψης που ανακοίνωσε τότε η Κυβέρνηση είχε βέβαια διάρκεια δύο χρόνων. Όμως η διαδικασία εξυγίανσης που απαιτούσε η σοβαρή κατάσταση της οικονομίας δεν ήταν δυνατόν να ολοκληρωθεί μέσα σε δύο χρόνια. Πρέπει να αναγνωρισθεί ότι τα προβλήματα αυτά δημιουργήθηκαν σε διάστημα αρκετών χρόνων και έχουν πάρει τέτοιες διαστάσεις ώστε η διαδικασία εξυγίανσης πρέπει να ενταχθεί σε μια μεσοπρόθεσμη προοπτική. Κεντρική επιδίωξη της νέας οικονομικής πολιτικής που ανήγγειλε η Κυβέρνηση τον Οκτώβριο του 1985 ήταν η εξασφάλιση ισορροπίας στις εξωτερικές πληρωμές της χώρας, ώστε να πάψει το ισοζύγιο πληρωμών να είναι ο κύριος περιοριστικός παράγοντας στην οικονομική ανάπτυξη, η όσο το δυνατόν ταχύτερη μείωση του πληθωρισμού απο την οποία εξαρτάται η μόνιμη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας, και συγχρόνως η ανασδιανομή των παραγωγικών πόρων απο την εγχώρια κατανάλωση - ιδιωτική και δημόσια - στις επενδύσεις και τις εξαγωγές. Απαραίτητη προϋπόθεση για την πραγματοποίηση των στόχων αυτών ήταν η συγκράτηση του κόστους εργασίας, η σημαντική και διαρκής μείωση των ελλειμμάτων του δημόσιου τομέα, ο περιορισμός του ρυθμού αύξησης της νομισματικής και πιστωτικής επέκτασης και η ενίσχυση των παραγωγικών δομών της οικονομίας.

Ειδικότερα οι στόχοι του διετούς προγράμματος οικονομικής σταθεροποίησης ήταν να μειωθεί το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών σε 1,7 δισ. δολλάρια το 1986 και 1,25 δισ. δολλάρια το 1987. Το πρόγραμμα προέβλεπε το έλλειμμα αυτό να μειωθεί μέχρι το 1988 σε επίπεδο ίσο με το ποσό των αυτονόμων εισροών κεφαλαίων απο το εξωτερικό ώστε να σταθεροποιηθεί το εξωτερικό δημόσιο χρέος της χώρας. Ο στόχος για τον πληθωρισμό ήταν να περιορισθεί η άνοδος των τιμών σε 16% μέχρι το τέλος του 1986 και σε 10% στη διάρκεια του 1987. Παράλληλα, στο δημόσιο τομέα επιδίωξη ήταν να μειωθούν οι καθαρές δανειακές ανάγκες του κατά 4 ποσοστιαίες μονάδες του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος το 1986 και κατά το ίδιο ποσοστό το 1987, και συνεπώς το επίπεδο του ελλείμματος να μειωθεί απο 17,6% το 1985 σε 13,6% και 9,6% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος αντίστοιχα.

Όπως είναι γνωστό, οι στόχοι που είχαν τεθεί για το 1986 επιτεύχθηκαν με μεγάλη προσέγγιση. Το έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών μειώθηκε το 1986 σε 1,7 δισ. δολλάρια και ο πληθωρισμός στο 16,9%. Παράλληλα μειώθηκαν οι καθαρές δανειακές ανάγκες του δημόσιου τομέα ως ποσοστό του ΑΕΠ, στο 13,7% ενώ η νομισματική και πιστωτική επέκταση εξελίχθηκε σύμφωνα με τους στόχους που είχαν τεθεί στο πρόγραμμα.

Φυσικά, εκτός απο τις επιδράσεις των μέτρων οικονομικής πολιτικής, η οικονομία δέχθηκε στο 1986 και τις επιδράσεις αυτόνομων και εξωγενών παραγόντων που επηρέασαν την πορεία της θετικά ή αρνητικά: Η μεγάλη πτώση της τιμής του πετρελαίου π.χ. συνέβαλε σημαντικά στη βελτίωση του ισοζυγίου πληρωμών. Απο το άλλο μέρος, άλλοι παράγοντες, όπως η βραδύτερη απο την προβλεπόμενη αύξηση της εξωτερικής ζήτησης, η μείωση αφίξεων Αμερικανών τουριστών, το ατύχημα του Τσερνομπίλ και η εφαρμογή του Φ.Π.Α. απο 1.1.1987 επηρέασαν αρνητικά το ισοζύγιο πληρωμών και την πορεία της οικονομίας. Ωστόσο, στο σύνολό τους οι εξωγενείς παράγοντες ήταν ευνοϊκοί και εκτιμάται ότι επηρέασαν θετικά την πορεία της οικονομίας το 1986, αυτό όμως δεν μειώνει σημαντικά τη σημασία των αποτελεσμάτων που επιτεύχθηκαν το 1986 που ήταν περίπου σύμφωνα με τους στόχους της οικονομικής πολιτικής.

Η βελτίωση του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών συνεχίσθηκε και το 1987. Με βάση τις τελευταίες εκτιμήσεις που βασίζονται στα διαθέσιμα στοιχεία για το 11μηνο Ιανουαρίου-Νοεμβρίου 1987, για ολόκληρο το χρόνο το έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών διαμορφώθηκε γύρω στο 1.3 δισ. δολλάρια. Δηλαδή περιορί-

στηκε στο 2,8% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος - το μικρότερο ποσοστό απο το 1978. Συγχρόνως αυξήθηκε η καθαρή εισροή ιδιωτικών κεφαλαίων που δεν δημιουργούν δανειακές υποχρεώσεις στο εξωτερικό. Αποτέλεσμα των εξελίξεων αυτών ήταν να φθάσουμε σε μηδενικό καθαρό εξωτερικό δανεισμό ένα χρόνο νωρίτερα απο το χρόνο που προέβλεπε το αρχικό πρόγραμμα. Πρέπει να τονισθεί ότι ο στόχος αυτός επιτεύχθηκε παρά το γεγονός ότι την πορεία του ισοζυγίου πληρωμών επηρέασαν το 1987 αρνητικά εξωγενείς παράγοντες, όπως η αύξηση της τιμής του πετρελαίου και των πρώτων υλών, η επιβράδυνση του όγκου του διεθνούς εμπορίου και η ανοδική τάση των επιτοκίων στις διεθνείς χρηματαγορές.

Σχετικά με τον πληθωρισμό, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΣΥΕ υπήρξε σημαντική απόκλιση απο το στόχο. Η αύξηση του δείκτη τιμών καταναλωτή μεταξύ αρχής και τέλους του 1987 ήταν 15,7%. Η υπέρβαση του στόχου που είχε τεθεί για τον πληθωρισμό οφείλεται κυρίως στη μεγαλύτερη απο την προβλεπόμενη επίπτωση της εφαρμογής του Φ.Π.Α. στις αρχές του χρόνου στο επίπεδο των τιμών. Ήδη απο τον περασμένο Ιούλιο, ο πληθωρισμός έχει αρχίσει να εμφανίζει έντονη τάση υποχώρησης. Στη διάρκεια του δευτέρου εξαμήνου του 1987 η αύξηση του δείκτη τιμών καταναλωτή, σε ετήσια βάση ήταν γύρω στο 11,5%, ο μικρότερος ρυθμός πληθωρισμού απο τα μέσα της δεκαετίας του 1970, ενώ τον Ιανουάριο του 1988 ο δείκτης τιμών καταναλωτή σημείωσε μικρή κόμψη σε σχέση με τον Δεκέμβριο του 1987.

Η μείωση του ελλείμματος τρεχουσών συναλλαγών και η αποκλιμάκωση του πληθωρισμού στη διετία 1986-87 έγινε χωρίς πτώση του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος και αύξηση της ανεργίας. Αντίθετα, το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν αυξήθηκε κατά μια περίπου ποσοστιαία μονάδα, ενώ η ανεργία, ως ποσοστό του εργατικού δυναμικού, παρέμεινε περίπου στο επίπεδο του 1985. Πρέπει να σημειωθεί πως η εφαρμογή σταθεροποιητικής πολιτικής σε πολλές άλλες χώρες είχε σαν αποτέλεσμα μεγάλη αύξηση της ανεργίας.

Φυσικά όλα τα μεγέθη της οικονομίας δεν εξελίχθηκαν ευνοϊκά. Υπήρξαν μεγάλες αποκλίσεις απο τους στόχους που είχαν τεθεί για την αύξηση των νομισματικών και πιστωτικών μεγεθών και τα ελλείμματα του δημόσιου τομέα. Ειδικότερα οι δανειακές ανάγκες του δημόσιου τομέα ξεπέρασαν τον αρχικό στόχο κατά 300 δις. δρχ. περίπου και έφθασαν το 14,2% του ΑΕΠ, ενώ ο στόχος ήταν 9,7%. Η υπέρβαση του στόχου οφείλεται στην διεύρυνση του ελλείμματος του

τακτικού προϋπολογισμού λόγω υπέρβασης των δαπανών κατά 140-150 δισ.δραχμές και υστέρησης των εσόδων κατά 100 δισ. δραχμές περίπου. Σημαντικές αποκλίσεις σημειώθηκαν επίσης απο το στόχο για τα ελλείμματα των διαχειριστικών λογαριασμών του δημοσίου και στις δανειακές ανάγκες των ασφαλιστικών οργανισμών. Οι λόγοι των αποκλίσεων αυτών είναι γνωστοί. Στην πραγματικότητα η πολιτική που είχε αποφασισθεί για τη δραστική μείωση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων και την εξυγίανση του δημόσιου τομέα, που έχει κρίσιμη σημασία για την επιτυχία του προγράμματος σταθεροποίησης, δεν εφαρμόστηκε. Η διατήρηση των καθαρών δανειακών αναγκών του δημόσιου τομέα σε τόσο υψηλά επίπεδα συνέβαλε αναμφισβήτητα στην αύξηση της ζήτησης πέρα απο τα όρια που συμβιβάζονταν με την επίτευξη των στόχων για την μείωση του πληθωρισμού και τον περιορισμό του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών σε ακόμα χαμηλότερα επίπεδα. Έτσι χάθηκε μια μοναδική ευκαιρία για την ταχύτερη προσαρμογή της οικονομίας και την εξασφάλιση κατάλληλων συνθηκών για αυτόνομη οικονομική ανάπτυξη.

Παρόλα αυτά, συνολικά μπορεί να εκφράσει κανείς ικανοποίηση για τα αποτελέσματα του σταθεροποιητικού προγράμματος στη διετία 1986-87. Η πρόοδος που έγινε είναι σημαντική. Εκείνο που πρέπει να τονισθεί ιδιαίτερα είναι ότι στο τέλος του 1987 είχε πια αποκατασταθεί και ενισχυθεί στο εσωτερικό και στο εξωτερικό, το κλίμα εμπιστοσύνης στην ελληνική οικονομία και αυτό έχει σημασία όχι μόνο για τη συνέχιση της μείωσης του πληθωρισμού και της βελτίωσης του ισοζυγίου πληρωμών, αλλά επίσης για την ανάκαμψη των παραγωγικών επενδύσεων που αποτελεί βασική προϋπόθεση για να επανέλθει η οικονομία σε υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης χωρίς ελλείμματα στο ισοζύγιο πληρωμών και προσφυγή στον εξωτερικό δανεισμό και με χαμηλούς ρυθμούς πληθωρισμού ανάλογους με εκείνους των εταίρων μας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Αλλά δεν είναι μόνο η αποκατάσταση εμπιστοσύνης και η ανάκαμψη των επενδύσεων που έχει ήδη αρχίσει. Είναι και η πρόοδος που σημειώθηκε στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας που έχει τεράστια σημασία για την προετοιμασία της οικονομίας μας να δεχτεί τις πιέσεις του πλήρους ανταγωνισμού σε μια πενταετία στα πλαίσια μιας ενιαίας αγοράς μέσα στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, αλλά και ευρύτερα σε ένα κόσμο στον οποίο διαμορφώνεται νέος διεθνής καταμερισμός εργασίας, όπου υπάρχει σήμερα σκληρός ανταγωνισμός.

Βέβαια δεν είναι δυνατόν να ισχυρισθεί κανείς ότι με την πρόοδο που έχει γίνει μέχρι σήμερα τα προβλήματα και οι περιορισμοί που αντιμετωπίζει η οικονομία έχουν εκλείψει. Η κατάσταση δεν είναι ακόμα τόσο ρόδινη και δεν μπορούμε να εφησυχάζουμε. Ο ρυθμός πληθωρισμού στη χώρα μας είναι ακόμα τετραπλάσιος από τον αντίστοιχο μέσο ρυθμό στις άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Το εξωτερικό χρέος που υπερβαίνει τα 20 δισ. δολάρια ή το 41% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος είναι μια συνεχής απειλή για το ισοζύγιο πληρωμών. Οι ετήσιες πληρωμές τόκων για το εξωτερικό χρέος ξεπερνούν το 1,2 δισ. δολάρια και οι δανειακές ανάγκες για την αναχρηματοδότηση του ληξιπρόθεσμου χρέους ανέρχονται περίπου σε 1,8 δισ. δολάρια. Για το λόγο αυτό είναι απαραίτητο η βελτίωση που σημειώθηκε στο ισοζύγιο πληρωμών να προσλάβει μονιμότερο χαρακτήρα. Με τα δεδομένα αυτά θα ήταν επικίνδυνο να επανέλθει το ισοζύγιο πληρωμών σε κατάσταση που θα επιβάλει την αύξηση του καθαρού δανεισμού. Αυτό σημαίνει ότι το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών θα πρέπει να διατηρηθεί σε επίπεδα που η χρηματοδότησή του θα καλύπτεται από την αυτόνομη καθαρή εισροή ιδιωτικών κεφαλαίων που δεν δημιουργούν δανειακές υποχρεώσεις στο εξωτερικό.

Εξάλλου ο δημόσιος τομέας εξακολουθεί να ασκεί σοβαρές αρνητικές επιδράσεις στην οικονομία. Η διεύρυνση των δανειακών αναγκών του δημόσιου τομέα δεν συμβιβάζεται με την παραπέρα αποκλιμάκωση του πληθωρισμού και τη συγκράτηση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών σε επίπεδα που η χρηματοδότησή τους δεν θα δημιουργούσε πρόβλημα. Εξάλλου οι διαρκώς αυξανόμενες δανειακές ανάγκες του δημόσιου τομέα ασκούν πίεση στις πιστωτικές αγορές, διατηρούν υψηλά το επίπεδο των επιτοκίων και οδηγούν σε σημαντική αύξηση του δημόσιου χρέους. Ήδη το δημόσιο χρέος της χώρας αντιστοιχεί στο 85 - 90% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος. Η εξυπηρέτησή του θα βαρύνει σημαντικά τις επόμενες δημοσιονομικές χρήσεις και θα περιορίζει τις δυνατότητες για τη χρηματοδότηση των επενδύσεων.

Με βάση τις πιο πάνω παρατηρήσεις, αναμφισβήτητα έχουμε να διανύσουμε ακόμα σημαντική απόσταση και η χώρα μας δεν έχει άλλη ρεαλιστική επιλογή από το να συνεχίσει την προσπάθεια για την παραπέρα σταθεροποίηση και την οικονομική προσαρμογή. Όπως αναφέρθηκε ήδη τα προβλήματα που αντιμετωπίζουμε έχουν δημιουργηθεί στοδιακά σε διάστημα πολλών χρόνων και δεν λύνονται από την μια μέρα στην άλλη.

Η πρόοδος που έγινε το 1986 και το 1987 έχει διευρύνει βέβαια τις επιλογές και τις δυνατότητες χειρισμών της οικονομικής πολιτικής για το 1988. Οι βάσεις που τέθηκαν στα δύο τελευταία χρόνια επιτρέπουν βελτίωση των μέσων πραγματικών διαθεσίμων αποδοχών και κάποια αύξηση του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος το 1988. Εν τούτοις οι δυνατότητες ελαστικότερης εισοδηματικής πολιτικής στην πραγματικότητα είναι πολύ περιορισμένες αν ληφθεί υπόψη η ανάγκη να συνεχισθούν και στο 1988 οι προσπάθειες για την αποκλιμάκωση του πληθωρισμού και την διατήρηση ισορροπίας στις εξωτερικές πληρωμές της χώρας, ώστε να σταθεροποιηθεί το ύψος του εξωτερικού μας χρέους.

Στο σχεδιασμό της οικονομικής πολιτικής που είχε προτείνει αρχικά το Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας για το 1988, είχαν τεθεί οι εξής προϋποθέσεις για να συγκρατηθεί η αύξηση του δείκτη τιμών καταναλωτή μεταξύ αρχής και τέλους του έτους σε 12% :

- Συγκράτηση του ρυθμού αύξησης των πραγματικών μέσων αποδοχών μεταξύ αρχής και τέλους του 1988 γύρω στο 1 - 2%.
- Συγκράτηση της αύξησης των τιμών των αγροτικών προϊόντων σε 7% και των αγροτικών ονομαστικών εισοδημάτων σε 12% στη διάρκεια του 1988.
- Μείωση της μέσης σταθμικής ισοτιμίας της δραχμής μεταξύ Δεκεμβρίου '87 και Δεκεμβρίου '88 κατά 8 1/2%.
- Αναπροσαρμογή των τιμολογίων των ΔΕΚΟ και των τιμών των καυσίμων με ρυθμούς σημαντικά υψηλότερους από τον προβλεπόμενο πληθωρισμό.

Η εκτίμηση αυτή στηρίζονταν επίσης στην υπόθεση ότι οι παραπάνω στόχοι για την διαμόρφωση των κύριων προσδιοριστικών παραγόντων του πληθωρισμού θα συνοδεύονταν και από μείωση των καθαρών δανειακών αναγκών του δημόσιου τομέα κατά 4 ποσοστιαίες μονάδες του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος από το επίπεδο στο οποίο εκτιμάτο ότι θα διαμορφώνονταν το 1987, ώστε να επιτευχθεί το 1988 ο στόχος του 9,5 - 10% που είχε θέσει η Κυβέρνηση για το 1987. Παράλληλα έγινε η εκτίμηση ότι η συνολική τραπεζική πιστωτική επέκταση στην οικονομία θα έπρεπε να συγκρατηθεί το 1988 σε 11%.

Η μείωση στο καθαρό έλλειμμα του δημόσιου τομέα και η συγκράτηση της συνολικής πιστωτικής επέκτασης έχει κρίσιμη σημασία και για τη συγκράτηση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών σε ανεκτά επίπεδα, γιατί αποτελεί το κύριο μέσο πολιτικής για τη συγκράτηση της εγχώριας δαπάνης και

αύξηση της εθνικής αποταμίευσης στο επίπεδο που συμβιβάζεται με το στόχο για το ισοζύγιο πληρωμών. Παράλληλα με τη συγκράτηση της εγχώριας δαπάνης και την αύξηση της αποταμίευσης σημαντικό ρόλο στη συγκράτηση του ελλείμματος του ισοζυγίου πληρωμών παίζει και η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας, που πρέπει να διατηρηθεί τουλάχιστο στο επίπεδο που επιτεύχθηκε με την υποτίμηση του 15% τον Οκτώβριο του 1985. Αυτή ήταν η ιεράρχηση των στόχων και ο συνδυασμός μέσων οικονομικής πολιτικής του 1988 που είχε προτείνει αρχικά το Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας για τη μείωση του πληθωρισμού σε 12% και τη συγκράτηση του ελλείμματος τρεχουσών συναλλαγών, με παράλληλη αύξηση του εθνικού εισοδήματος και βελτίωση των πραγματικών αποδοχών των εργαζομένων.

Ομως κατά τη διαμόρφωση του προϋπολογισμού του 1988 στο Υπουργείο Οικονομικών με τη λήψη σειράς νέων μέτρων και ρυθμίσεων που είχαν σαν αποτέλεσμα σημαντικές φορολογικές ελαφρύνσεις (μείωση της φορολογίας εισοδήματος, χαμηλότερα ποσοστά ΦΠΑ) και αυξήσεις των δημόσιων δαπανών, οι καθαρές δανειακές ανάγκες του δημοσίου τομέα αντί να μειωθούν ως ποσοστό του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος στο 9,5 - 10%, διατηρήθηκαν περίπου στο επίπεδο του 1987 (14 - 14,5%) με αποτέλεσμα να περιορισθούν σημαντικά τα περιθώρια για μισθολογικές αυξήσεις το 1988. Παρόλα αυτά, κάτω απο την πίεση των πραγμάτων, η εισοδηματική πολιτική που αποφασίσθηκε τελικά στο Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας ήταν πολύ πιο χαλαρή απο εκείνη που προέβλεπαν τα αρχικά σενάρια οικονομικής πολιτικής για το 1988. Συγκεκριμένα, με την εισοδηματική πολιτική που ανακοινώθηκε στις 24.11.1987, η αύξηση των μέσων διαθέσιμων αποδοχών σε πραγματικούς όρους μεταξύ αρχής και τέλους του 1988, μετά τον συνυπολογισμό της χορήγησης διορθωτικής αύξησης για τις αποκλίσεις του 1987 (4,5%), της ωρίμανσης (2%), της μείωσης της φορολογίας (1,7%) και της επιδότησης ενοικίου (0,8%), προβλέπονταν να φθάσει το 5 - 5 1/2%. Παρά τη σημαντική αυτή αύξηση του πραγματικού εισοδήματος των εργαζομένων ο στόχος για την παραπέρα μείωση του πληθωρισμού ήταν εφικτός. Ομως η πολιτική αυτή είχε εξαντλήσει όλα τα περιθώρια που υπήρχαν για βελτίωση του διαθέσιμου πραγματικού εισοδήματος των μισθωτών και δεν ήταν δυνατόν να προχωρήσει η Κυβέρνηση σε μεγαλύτερη αύξηση των πραγματικών εισοδημάτων χωρίς να δημιουργήσει σοβαρούς κινδύνους για την εσωτερική οικονομική ισορροπία και για τη σταθερότητα του ισοζυγίου πληρωμών.

Φεβρουάριος 1988